

ESBÓS DEL COMPORTAMENT SOCIAL DELS DIPUTATS DEL COMÚ DE CERVERA.

Jaume Castells i Bertran

1.- Reflexions inicials

Al llarg dels anys han estat molt diversos els punts de vista des dels quals s'ha estudiat la figura dels diputats del comú. Algunes de les perspectives anteriors es desenvolupen a partir de l'anàlisi socio-professional i de la posició dins els majors tributadors cadastrals de la vila dels ocupadors d'aquest càrrec (1). També han gaudit d'anàlisis de la seva actuació a Mataró (2), o fins i tot estudis de la tributació cadastral dels diputats, màxims contribuents de Cervera (3).

Tot i entenent que els aspectes anteriors resulten significatius, proposem una anàlisi del seu comportament social detectable a través del buidatge de capítols, testaments i inventaris provinents del fons notarial de l'Arxiu Històric de Cervera.

Com a tipologia de classificació metodològica recollim la que anteriorment féu servir Torras i Ribé en el moment d'explicar la participació dels diputats en l'ajuntament borbònic (4).

Quadre 1.- Participació dels diputats en l'ajuntament de Cervera (1766-1808)

només diputats		també personers		també procuradors		també regidors	
núm.	%	núm.	%	núm.	%	núm.	%
12	34,2	14	40	6	17,1	3	8,5

Aquest quadre permet distingir quatre grups diferents de diputats en la seva capacitat d'integrar-se en la piràmide de poder borbònica.

- 1.- Torras i Ribé, J.M., *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808)*, Barcelona, 1983, ps. 346-349.
- 2.- Molas i Ribalta, P., *Societat i poder polític a Mataró (1918-1808)*, Barcelona, 1973, ps. 139-147.
- 3.- Castells i Bertran, J., *Cervera, el grup dominant: un estudi cadastral (1719-1805)*, Universitat de Barcelona, 1986, tesi de llicenciatura inèdita, Vol. 3, ps. 710-741.
- 4.- Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op. cit. p. 349. Aquest quadre, a diferència del de Torras i Ribé, que només ens informava de la presència de diputats entre els redors, mostra l'existència de diputats en els altres càrrecs municipals borbònics. Les diversitats en el nombre de diputats que són també regidors obeeixen al fet que Torras fa extensiu el terme "regidor" als individus que foren candidats o pretendents, mentre nosaltres només considerem com a tals els ocupadors efectius del càrrec.

Queda clar que el mateix càrrec en el seu desenvolupament cronològic va anar destriant els individus que l'ocuparen fins a portat alguns d'ells el càrrec de regidor, cim del poder municipal borbònic.

Quadre 2.- Documentació notarial utilitzada segons els grups

	Capítols	Testaments	Inventari
Diputats	7	10	2
Diputats També personers	6	8	2
Diputats també síndics	3	8	2
Diputats també regidors	1	2	2
Total	17	28	8

Tot i que el nostre terreny d'investigació és fonamentalment el grup dominant cerveri del segle XVIII, del qual els diputats són una part que encara no hem assolit del tot, esperem que la base documental que sustenta aquesta comunicació resulti suficient per analitzar el comportament social dels diputats, que analitzarem ara en els aspectes matrimonials, de relacions socials, d'actituds davant la mort i de nivells de riquesa. Si com a mínim aquest espai serveix per omplir un buit en el coneixement dels diputats del comú, avançar hipòtesis de treball servirà per a alguna cosa més que per la satisfacció personal.

2.- Política matrimonial

A través de l'anàlisi de la política matrimonial pretenem escatir fins a quin punt els diputats són, en els anys anteriors a la incorporació al càrrec, aliens al cercle de poder polític, fer visible la descomposició dels objectius de la xarxa matrimonial dels diputats i valorar la significació econòmica dels pactes d'enllaç. Si el matrimoni uneix nivells similars de riquesa i resulta una via de "*col.locació-ascensió*" dins l'entramat social s'ha de fer visible ara.

Quadre 3.- Contractes matrimonials dels diputats

	escreix	dot	total
diputats	1.200 Ll.	5.425 Ll.	6.625 Ll.
diputats també personers	2.283 Ll.	3.985 Ll.	6.268 Ll.
diputats també síndics	3.000 Ll.	8.000 Ll.	11.000 Ll.
diputats també regidors	3.125 Ll.	350 Ll.	3.475 Ll.
Total.	9.608 Ll.	17.760 Ll.	27.368 Ll.

A primer cop d'ull, els factors més visibles que posen en evidència les clàusules econòmiques dels capítols són els següents: 1) l'escalonament de les aportacions per escreix des de la base a la punta de la integració dels diputats en el cercle de poder borbònic; 2) la relativa igualtat de l'escreix aportat per diputats i diputats que també foren personers, d'una banda, i dels també síndics i també regidors de l'altra; 3) la considerable superioritat de les dots aportades pels diputats també síndics; 4) la similitud en termes totals del contractat per diputats i també personers; 5) l'aparent debilitat de les clàusules econòmiques dels diputats que arribaran a ésser regidors.

Resulta necessari precisar el per què d'aquesta darrera debilitat; un exemple ens ajudarà. Andreu de Massot i Tarragona pacta matrimoni amb Marianna de Romeu i Finestres, que ator-

ga com a dot tots els béns dels seus parcs. El 1765, a l'inventari dels béns de la mare de Marianna, on podem trobar casa, terres i censals diversos, posa de manifest la magnitud del dot rebut. Evidentment la debilitat era aparença (5).

Entre els diputats les aportacions més elevades per escriu les fan els doctors en lleis o medicina, els artistes i els pagesos, mentre a les aportacions en dot són elevades en el cas de comerciants, doctors i pagesos (6).

Els també personers aporten un escriu de 2.000 Ll. com a quantitat màxima en elcontracte d'un artista que també registra el dot més elevat (7).

Un escriu de 2.000 Ll. i un dot de 6.000 expressades en el capítol del procurador Francesc de Valls són les aportacions econòmiques més importants dels diputats que exerciran de síndic procurador general (8).

Quadre 4.- Anàlisi de la política matrimonial dels diputats

	dip	dip+per	dip+s.p.g.	dip+reg
enllaç amb màxims	2	1	—	—
enllaç amb no màxims	5	5	3	2
enllaç amb càrrecs	—	—	—	—
enllaç amb sense càrrecs	7	6	3	2
enllaç amb igual categoria	3	4	1	1
enllaç amb una altra categoria	4	2	1	—
enllaç amb no classificables	—	—	—	—

[dip = diputat. dip+per = diputat també personer. dip+s.p.g. = diputat també síndic. dip+reg = diputat també regidor]

Com podem veure, les línies d'execució de la xarxa matrimonial semblen força clares un cop plantejats els quatre nivells de diputats. Els diputats acostumen a casar-se amb famílies de diversa categoria socio-professional, la majoria de les quals no pertanyen ni als màxims contribuents ni al cercle de poder municipal. Mantenen un comportament mínimament exogàmic, amb només dos matrimonis amb majors contribuents. Els també personers es casen majoritàriament amb membres de la mateixa categoria i igualment exclosos del poder polític, i només un es casa amb família de majors tributadors. Tot sembla indicar un comportament més endogàmic, especialment en termes socio-professionals.

Aquells diputats que arribaran a ésser síndics procuradors generals o regidors semblen mantenir un comportament matrimonial "oportunist": són tan capaços de concertar matrimoni amb membres de la pròpia categoria, com amb els d'una altra, o fins i tot cercar el matrimoni fora de Cervera. El que importa és la quantia del pacte matrimonial (ja hem vist anteriorment que són força elevats) i l'enriquiment a llarg termini del patrimoni familiar.

5.- A.H.C. F.N. Inventari dels béns de la sogra d'Andreu de Massot, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, Vol. 1765, ps. 234-238.

6.- A.H.C. F.N. Capítol d'Anton Sampere, en poder del notari Francesc Mulet i Morlius, vol. 1785-1786, ps. 135v.-140. Capítol de Francesc Colomer, en poder del notari Antoni Teixidor i Pomés, vol. 1781-1782, ps. 10-17v. Capítol de Pere Joan Roca, en poder del notari Ambrós Copons, vol. 1715-1727, ps. 417-422. Capítol de Rafael Brach, en poder del notari Ramon Teixidor, vol. 1752-1760, ps. 43-52.

7.- A.H.C. F.N. Capítol de Francesc Serres, en poder del notari Francesc Bagils, vol. 1801-1802, ps. 295-299.

8.- A.H.C. F.N. Capítol de Francesc Valls, en poder del notari Valentí Surrís, vol. 1751-1752, ps. 56-58v.

Quadre 5.- Visió conjunta de la política matrimonial dels diputats

	%
enllaç amb màxims	17,6
enllaç amb no màxims	88,2
enllaç amb càrrec	—
enllaç amb sense càrrec	94,1
enllaç amb igual categoria	52,9
enllaç amb una altra categoria	41,1
enllaç amb no classificables	11,7

La majoria dels diputats firmen capítol matrimonial entre 1750 i 1760, és a dir, abans de l'ocupació del càrrec municipal. L'anàlisi d'aquests matrimonis posa immediatament en evidència: 1) majoritàriament es casen amb famílies no vinculades al poder econòmic [88,2%]; 2) aclaparadorament amb famílies excloses del poder polític [94,1%]; 3) la mancança absoluta de lligams amb els que ocupen un càrrec municipal; 4) l'existència d'un percentatge no despreciable d'enllaços amb màxims contribuents [17,6%].

Aquesta anàlisi resulta més significativa si pensem que no són un grup excessivament endogàmic (52,9%) i que acostumen a barrejar bastant les categories socio-professionals amb les que contrauen matrimoni (41,1%).

Tot això posa en evidència que són molt més aliens als cercles de poder polític que no als del poder econòmic. També hem de treure importància als percentatges de matrimonis amb famílies que no són màxims contribuents, ja que gran part dels diputats que sí que ho són acostumen a casar-se amb dones no connectades amb el poder econòmic, mentre es produeix el fenomen invers amb els diputats que no són màxims contribuents.

En definitiva, els lligams matrimonials vénen a ratificar la nul·litat de contactes amb el poder polític i també el més que relatiu "substrat popular" dels diputats de Cervera. Sembla que ens trobem davant d'un comportament matrimonial en què, a base de casar diputats màxims contribuents amb famílies alienes al poder econòmic, i diputats aliens al poder econòmic amb famílies de majors contribuents, assistim a una progressiva extensió dels diputats en el col·lectiu social (9).

3.- Relacions socials

Amb el pas dels anys, l'exercici del càrrec en el consistori, juntament amb l'extensió de les seves influències socials, tant a través de la política matrimonial descrita com per l'augment progressiu de contactes amb el cercle dels regidors, fan que, arribats al període 1775-1807, el marc de les relacions socials dels diputats comenci a variar substancialment. En aquest espai temporal es redacten la majoria de testaments dels diputats i l'estudi de la figura del marmessor revela tota una realitat canviant.

9.- Un exemple d'enllaç entre un diputat màxim contribuent amb una dona de família estranya als majors contribuents: A.H.C. F.N. Capítol de Josep Jucla, en poder del notari Tomás Balius, vol. 1751-1761, ps. 226-227v. Un exemple del cas contrari: A.H.C. F.N. Capítol d'Anton Sampere, en poder del notari Francesc Mulet i Morlius, vol. 1785-1786, ps. 135-140v.

Quadre 6.- Relacions socials dels diputats

	diputats	també personers	també síndics	també regidors
Familiars	22	27	4	1
Màxims	1	3	3	1
Càrrec	1	—	3	1
Altres	1	1	—	1
Total	24	28	7	4

La presència majoritària de familiars és un fet en tres dels grups de diputats. En els que no més seran diputats podem trobar marmessors representants de l'élite econòmica i elements que ostenten càrrec municipal.

Els també personers no introdueixen marmessors amb càrrec municipal en els seus testaments però mostren un nombre elevat de majors contribuents.

La similitud de nombre entre familiars, màxims contribuents i càrrecs municipals és el tret que caracteritza la situació dels diputats que arribaran a síndic procurador general o regidor. Aquest equilibri pot ésser entès com un primer símptoma de la progressiva adaptació al cercle de poder borbònic.

Quadre 7.- Visió conjunta de les relacions socials dels diputats

	%
Familiars	85,7
Màxims	12,6
Càrrec	7,9
Altres	4,7

Els trets fonamentals del quadre estan clars: 1) majoritàriament els marmessors surten de la mateixa família; 2) la presència de màxims contribuents resulta significativa; 3) l'aparició de marmessors que ostenten un càrrec municipal és significativament reveladora del canvi operat.

Podem anar més enllà en la interpretació si aclarim que gran part dels marmessors familiars són majors tributadors i que cap dels marmessors que hem classificat com a màxim no té cap tipus de parentiu amb el diputat que realitza el testament.

Tot això ens demostra que en els moments pròxims a la mort, els diputats ja no són uns intrusos del cercle de poder, s'hi han integrat de mica en mica i en certa manera han ampliat aquest cercle. En els anys inicials eren molt diferents els seus contactes amb els dos rostres del poder: introduïts a nivell econòmic i apartats de la vessant política. En els anys finals, han sabut equilibrar la balança i cada cop estan més lluny del "*substrat popular*" que els havia fet aparèixer en l'espectre polític del XVIII. Potser fóra bo començar a pensar que preparen un futur que sembla obrir les portes a la renovació del grup dominant.

4.- Iguals davant la mort?

L'anàlisi de les voluntats testamentàries ens ha de posar de manifest que la igualtat davant la mort no deixa d'ésser una figura retòrica. La mort se'ns ha de mostrar com l'última aparició en l'escenari de la vida, com la darrera possibilitat per fer palesa la significació individual dins el col·lectiu social.

Quadre 8.- Valoració econòmica del testament dels diputats

	núm. misses	cost misses	cost llegats
diputats	729	78 Ll.	974 Ll.
diputats també personers	130	30 Ll.	437 Ll.
diputats també síndics	1.600	440 Ll.	7.505 Ll.
diputats també regidors	—	—	10.770 Ll.
Total.	2.459	548 Ll.	19.686 Ll.

Des d'un primer moment el quadre anterior deixa en evidència un seguit d'aspectes que esdevenen fonamentals: 1) la preponderància tant en el nombre de misses encarregades com en el cost del grup de diputats també síndics procuradors generals; 2) contrastada diferència entre el nombre de les misses dels diputats també personers i la resta de combinacions; 3) els diputats que no accediran a cap altre càrrec municipal fan resar un nombre considerable de misses, però amb un cost econòmic que comparativament es pot considerar baix; 4) la quantitat monetària dels llegats fets per diputats i diputats també personers mostren una acusada diferència entre si i un desnivell gairebé insalvable comparada amb els realitzats per diputats-síndics i diputats-regidors; 5) el cim de la vàlua dels llegats queda claríssimament en mans dels diputats també regidors.

A part d'aquestes consideracions de caire genèric, cal aprofundir en la significació íntima i personal de les dades presentades, valoració que en primer terme ens ha de portar a qüestionar la importància i significació social del nombre de misses encarregades i la varietat de situacions que això provoca entre els quatre grups de diputats que analitzem. En aquest darrer sentit, les misses distribuïdes diàriament al llarg de l'any, compleixen una certa "*funció propagandística*" que, a manera de "*recordatori social*", allarguen la presència de l'individu més enllà de la seva pròpia existència.

Així, des de la perspectiva total, les 2.459 misses dels diputats signifiquen que durant aproximadament 6 anys i 9 mesos hi haurà en les esglésies de Cervera misses que recordin un diputat. Això implica una primera gradació dels diputats enfront de la resta del col·lectiu social que no té accés al poder.

Una segona gradació neix dins el propi col·lectiu dels diputats. Els que només exerciran aquest càrrec, amb les seves misses ocupen uns 2 anys; els també personers tenen una participació minsa que no va més enllà de 4 mesos; els també síndics acapararan 4 anys i 5 mesos amb misses en la seva memòria. La piràmide del prestigi queda delimitada.

Els únicament diputats tenen tendència a repartir les misses entre les diverses esglésies de la vila, i arriben a mostrar una certa preferència pel convent de Sant Francesc d'Assís. Així, el pagès Antoni Vidal ordena 25 misses al convent de Sant Francesc d'Assís, 14 al convent de Caputxins, 6 al convent de Sant Domènec i 6 a l'església de Sant Cristòfol (10).

Els diputats també personers són més propensos a no especificar ni el nombre de les misses ni el seu cost. Aquest fet explica la diferència que en aquests conceptes mostren amb els altres grups. L'artista Francesc Serris deixa a la voluntat dels marmessors el nombre de diners a gastar en misses (11).

10.- A.H.C. F.N. Testament d'Antoni Vidal en poder del notari Anton Vidal, vol. 1788-1789, ps. 433-434v.

11.- A.H.C. F.N. Testament de Francesc Serres, en poder del notari Francesc Bugils i Novau, vol. 1812-1813, ps. 69v-70v.

En els grups alts dels diputats trobem una curiosa diversitat de comportament entre ells. El nombre de misses i la caritat ha crescut molt, en el cas dels diputats també síndics generals, respecte dels altres grups. Això fa que deixin poc marge a la iniciativa dels marmessors i que mostrin una rigidesa considerable en les voluntats testamentàries (12). Confrontat amb això, els diputats també regidors mostren menys cel a ocupar-se d'aquest aspecte i ho deixen en mans dels marmessors.

La vertadera significació econòmica de les despeses en misses es desprèn de la comparació amb la vàlua dels llegats. No sembla que les misses impliquin esforç econòmic per a cap dels grups de diputats, ja que dediquen quantitats molt més elevades als llegats. Podem gairebé assegurar que són perfectament suportables dins l'estructura i els nivells de fortuna d'aquests individus.

També se'ns fa necessari qüestionar on van a parar els llegats. Des d'una perspectiva global, els llegats obeeixen a dos fins fonamentals entre els diputats: 1) els destinats a diversos membres de la família; 2) propòsit assistencial que, en certa manera, podria connectar amb l'aspecte "*propagandístic*" (14).

En els llegats a la família podem trobar totes les posicions d'un hipotètic arbre genealògic: als fills (15), a l'esposa (16), a la germana (17), i fins i tot a la besnéta (18).

Els llegats assistencials presenten menys variacions: a l'obra parroquial de l'església (19), a l'hospital de pobres (20); i el llegat més propagandístic de tots és el que consisteix a repartir 20 lliures entre els pobres (21).

5.- Nivells de riquesa

Per tal de dur a terme l'anàlisi patrimonial dels diputats ens cal mirar de trobar resposta a un seguit de qüestions preliminars: 1) on estan situades les propietats dels diputats?; 2) fins a quin punt el cens o l'activitat rendística els caracteritza?; 3) és la possessió de terres el que sustenta la riquesa del grup?

En general, les propietats dels diputats del comú solen estar situades dins el terme de Cervera. Hem dit en general, perquè aquesta és la realitat més estesa -sobretot en el cas de diputats i també personers-, però també és cert que no és una situació que comparteixen tots els grups que nosaltres hem establert.

Francesc Valls, diputat i síndic procurador, ens mostra propietats immobles a Cervera, Tarragona i La Cisquella (22). Andreu Massot declara posseir béns a Cervera, Lleida, Juneda,

- 12.- A.H.C. F.N. Codicil d'Ignasi Sabater, en poder del notari Antoni Vidal, vol. 1779-1780, ps. 336-338v.
- 13.- A.H.C. F.N. Codicil d'Andreu Massot, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, vol. 1765, ps. 93-98v.
- 14.- Això no fa res més que reflectir l'estructura de la societat, i ha estat ressaltat en una anàlisi sobre l'actitud de la noblesa asturiana davant la mort (Barreiro Maillon, B., *La nobleza asturiana ante la muerte y la vida*, dins "*La documentación notarial y la historia*", *Actes del II Coloquio de Metodología Histórica Aplicada, Santiago, 1982*, vol. 2, p. 39.
- 15.- A.H.C. F.N. Testament de Josep Mestre, en poder del notari Francesc Bagils, vol. 1805-1806, ps. 205-206v.
- 16.- A.H.C. F.N. Testament de Josep Llorens, en poder del notari Francesc Bagils, vol. 1784-1785, ps. 227-231v.
- 17.- A.H.C. F.N. Testament d'Ignasi Galceran, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, vol. 1775-1776, ps. 140-141v.
- 18.- A.H.C. F.N. Testament de Rafael Brach, en poder del notari Ignasi Utges, vol. 1802-1803, ps. 221-222v.
- 19.- A.H.C. F.N. Testament de Josep Boidú, en poder del notari Francesc Bagils i Novau, vol. 1779, ps. 210-212v.
- 20.- A.H.C. F.N. Testament de Felip Janer, en poder del notari Francesc Bagils, Vol. 1801-1802, ps. 150-151.
- 21.- A.H.C. F.N. Codicil de Francesc Valls, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, Vol. 1784-1785, ps. 446-447.
- 22.- A.H.C. F.N. Inventari de Francesc Valls, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, vol. 1786-1787, ps. 156-190v.

Agramunt i en els termes del Bullidor, Claret i Rocamarí (23). Per aquests individus en concret Cervera és el lloc que els permet accedir a la consideració social que neix d'un càrrec municipal, però la base econòmica de la seva posició social està molt lluny de Cervera. Un exemple: Massot declara posseir 93 jornals de terra en el terme de Cervera, a Claret gaudeix d'una sola propietat de 1.400 jornals.

De tota manera, els individus que no tenen propietats fora de Cervera mostren, de vegades, una forta presència en la vila. El diputat i personer Josep Nebra declara en l'inventari posseir 3 cases al Carrer Major (24). El diputat Anton Sampere en declara 2, una al Carrer Major i l'altra a la Plaça Major (25). El diputat i síndic Joan Baptista Capacció també en declara dues al Carrer Major (26).

L'activitat rendística caracteritza en part els diputats. Efectivament podem trobar operacions de censals a partir dels inventaris d'aquells que arribaran a tenir més d'un càrrec en el municipi borbònic.

La presència de censos i rendes no és, doncs, massa habitual en el cas dels diputats que només assoleixen aquest càrrec en el municipi. Comença a fer-se visible en el cas dels que també són personers i apareix amb tota la força en els grups de diputats-síndics i regidors. Potser no resulta massa aventurat creure que, en el cas que disposéssim de la totalitat d'inventaris veuríem com les operacions de censals estableixen un tall econòmic entre els diputats (27).

Aquesta creença ja es fa visible en els inventaris que analitzem. Ni Josep Jucla (28), ni Anton Sampere, únicament diputats del comú, registren operacions de censal en els seus inventaris. En canvi, el diputat i personer Josep Nebra registra censals per un preu de 225 Ll. Aquestes xifres resulten poc significatives al costat de les 400 Ll. del diputat també síndic Francesc Valls, i absolutament irrisòries enfront dels diputats també regidors, que, en el cas d'Andreu Massot, registra preu en censals per un valor de 12.741 Ll.

A partir d'aquí no podem dir que el censal resulti definitiu a l'hora d'explicar la riquesa dels diputats en tant que col·lectiu social, no podem dir que, d'una manera conjunta, visquin de renda, ni tan sols que sigui l'element més significatiu. El cens és una part important dins els ingressos que sustenten el poder econòmic dels diputats i només assoleix el caràcter de recurs preponderant en el cas d'una minoria de diputats.

Tampoc no podem dir que la terra sigui l'element que sustenta la riquesa dels diputats. La propietat territorial està molt estesa entre els diputats i resulta difícil trobar elements que no tinguin un hort, una vinya o una terra de secà entre les seves propietats inventariades. Però tot i així, el diputat i també personer Josep Colomer no té més possessions que una casa amb 5 habitacions. La terra com a valor normal de propietat no figura entre els seus béns (29).

23.- A.H.C. F.N. Inventari d'Andreu Massot, en poder del notari Francesc Bagils, vol. 1797-1798, ps. 177-178v. i 196v-214v.

24.- A.H.C. F.N. Inventari de Josep Nebra, en poder del notari Francesc Bagils i Novau, vol. 1786-1787, ps. 245-252v.

25.- A.H.C. F.N. Inventari de Bruno Sampere, pare d'Anton Sampere, en poder del notari Francesc Mulet i Morlius, vol. 1787-1788, ps. 221-225v.

26.- A.H.C. F.N. Inventari de Joan Baptista Capacció pare de Joan Baptista Capacció i Casanovas, en poder del notari Antoni Vidal, vol. 1791-1792, ps. 105-110v.

27.- La renda també esdevenia un element desintegrador de les tributacions cadastrals del grup dominant: Castells i Bertran, J., *Cervera, el grup dominant...*, op. cit. Vol. 3. ps. 842-867.

28.- A.H.C. F.N. Inventari de Josep Jucla, en poder del notari Josep Armengol i Perelló, vol. 1774-1775, ps. 239-240.

29.- A.H.C. F.N. Inventari de Josep Colomer pare de Josep Colomer i Jaumà, en poder del notari Ambròs Copons, vol. 1715-1747, ps. 369-369v.

La terra com a propietat i en les més diverses extensions, des dels 45 jornals de vinya i olivers de Josep Nebra, fins a les 5 porques de terra closa de Joan Baptista Capacció passant pels 64 jornals que a Cervera posseeix el diputat també regidor Josep Miró (30).

Com podem veure, la terra es constitueix en l'element de riquesa més estés entre els diputats, sigui quin sigui el graó que ocupin dins el poder borbònic. És normal que els diputats també regidors tinguin millors terres d'hort, de vinya o de secà que els que només són diputats, i que les extensions també siguin més considerables. Tot això sense tornar a incidir que els diputats també regidors porten la possessió de terres més enllà dels límits de Cervera buscant la bona terra i els bons rendiments on es trobin.

Però al costat de qui busca el rendiment agrari (la presència de terres ermes entre les inventariades és molt poc significativa), tenim el diputat que les arrenda i busca el rendiment monetari més immediat. Aquest és el cas de Francesc Valls, que té arrendades totes les terres que posseeix a Tarragona per un import de 2.088 Ll.

En definitiva, doncs, la riquesa dels diputats del comú, no podem cercar-la en la presència d'un tipus de propietats sobre les altres, és el conjunt dels factors immobiliaris, rendístics, fins i tot la qualificació professional o de respecte social, el que fa que un diputat es pugui considerar ric.